

megbízásából a Magyar Nyelvtörténeti Szótár szerkesztésével foglalkozom. Végre, az elsorolt szorosán szakszerű műveken kívül, nyelvtanaimmal a középiskolai oktatás ügyének, Antibarbarusommal a helyes magyarságnak ügyekeztem erőm szerint szolgálni.

Ezen rövid felsorolásból látja Eminentiád, hogy minden törekvésemet és tehetségemet a magyar nyelvtudomány szolgálatának szenteltem, s magától érthető, hogy működésemmel fölkerestem azt a helyet is, hol a szaktudomány leggyümölcsözőbb lehet, mert leggyorsabban hathat a jövő tudósaira, a fogékony ifjúságra, — fölkerestem *az egyetemet*. 1877-ben magántanár lettem s 1878-ban a magyar nyelvészet helyettes tanára. Az egyetemek történetében valószínűleg páratlan tény, hogy teljes hat éven át bízzanak meg a helyetességgel, a tudányszaknak ideiglenes előadásával olyan embert, akit a rendes tanárságra, a szaknak állandó képviselőjére méltatlannak tartanak. De nem is ez az oka annak, hogy oly hosszú idő óta kénytelen vagyok ebben a bizonytalan, alárendelt helyzetben tengődni, s hogy folyton ingadozni érzem lábam alatt a talajt, melyen a hazai tudománynak leghasznosabb szolgálataimat reméltem tehetni. Mint illetékes helyen kapott határozott értesítésből tudom, mellőzésemnek a felekezet az oka, melyhez tartozom: oka az, hogy zsidónak születtem.

Kegyelmes Uram! Felekezetemnek azon tagjai, kik, mint én, az európai tudományos műveltség magaslatára iparkodnak helyezkedni, csak névleg zsidók. Tényleg annyira telítve vagyunk a keresztény műveltség szellemével, hogy rendszerint csak egy kis lépés, csak az áttéréstől visszatartó bizonyos álszemérem választ el bennünket Krisztus szentegyháza híveitől. Érett megfontolás után azon meggyőződésre jutottam, hogy ahol e lépésnek meg nem-tétele a legnemesebb s legönzettelenebb törekvéseknek szegi szárnyát, ott emberi és honfitúi kötelesség amaz álszemérmet leküzdeni, s oda állani, ahová lelki életünk irányánál fogva tartozunk. Elhatároztam magamat, hogy az áttérő lépést megteszem s fölvételem magamat a római kath. Anyaszentegyház kebelébe. Eminentiádat kérem, méltóztassék ezen elhatározásom kivételében támogatni, s kegyeskedjék — ha legközelebb a fővárosban fog időzni — napot és órát kitűzni, hogy kérésemet élőszoval is előadhassam.

Azon reményben, hogy Eminentiád kegyes figyelmébe fogadja ügyemet, vagyok Eminentiádnak

alázatos híve

Simonyi Zsigmond
egyetemi helyettes tanár
Bpsten, Klauzál-utca 7.

1884 május hó 8.

Közli: TIMÁR KÁLMÁN.

EGRESSY GÁBOR LEVELE HUGÓ KÁROLYRÓL.

A Nemzeti Múzeum kéziratára örzi, a Szinnyei-gyűjteményben, Egressy Gábornak 1848-ból való levelét, amely igen érdekes megvilágításba állítja a *Bankár és báró* szerzőjének, Hugó Károlynak egyéniségét. A sötét megvilágítás erejét fokozza az a közismert tény, hogy Egressy addig lelkes híve volt Hugónak, legalább is a drámaírónak. A levél hű szövege a következő:

Egressy G. Gábor — Tekintetes Nyáry Pál urnak.

Pestmegye másodalispánjának illető tisztelettel.

Tekintetes alispán ur!

Van szerencsém *Hugo* Károly kéziratát, az *Alkotmányos szellemet* visszaküldeni. Méltóztassék egyuttal megengedni, hogy ez ügyben elmondjam észrevételeimet.

Én *Hugo* Károlyért igen sokat tettem; nem kérkedem ezzel, mert hiszen az kötelességemben állott, sőt szakom érdekében is, menyiben őt olly talentumnak tartottam, minő nem minden bokerban nő, s' kinek színházunk életében jövődjöje van; de leginkább, mivel földünkön született.

Ösztönt éreztem tehát jelen röpirata ügyében is tehetségem szerint valamit lendíteni. De mikor épen az előfizetési ívet e' munkára, színházunk tagjai 's némelly barátim között köröztetni akarom: akkor támad a' hír, hogy a *Báró és bankár* egy neme az irodalmi orzásnak, vagy legalább is ezzel egy rangu mystificationnak, menyiben a műnek kutfejét legjobb akarói előtt is mélyen titkolta mind végig. E hír *Hugó* népszerűségét a' színház körében is annyira devalválta, hogy én akkor az ívet világos compromissó nélkül meg nem indíthattam. Várni akartam tehát, míg a' hír kissé elhallgat, vagy a' dolog elvileg a' közönség előtt tisztába hozatik. És ime nem sokára megjelent *Hugótól* egy nyomoru czikk a' *Spiegel*ben.¹

¹ *Hugó* a *Spiegel* szerkesztőjének írt nyílt válaszában (1844. 1639—41. és 1653—58. l.) hivatkozással az *Életképek* leleplezésére (1844), nem tagadja, hogy drámájának tárgya nem eredeti kitalálás. Szerinte Hermann Meynert író és novellista barátjától kapta a témát, abban a hiszzenben, hogy igaz történet, s épen azért is hagyta meg a szereplők neveit (*Grandville* és *Mirmont*), nagyobb hitelesség kedvéért változatlanul, s mert a megtévesztés nem volt szándékában. Örömmel veszi most tudomásul, hogy a forrásnovella Bazancourtól (1843) való. Legalább, ha drámáját Párizsban előadják, nagyobb tetszést fog kelteni. Mert most már kiteheti a francia társzerző nevét is. Tisztelt kritikusaik fogalma sincs arról, hogy mi a különbség az igazi dráma és a dramatizált novella között. De még azt sem tudják, hogy a dráma úgy viszonylik a novellához, mint a templom kupolája a templom környékéhez. Idéz később megjelenendő művéből, a *System des Dramas*ból — tanulságul. Szerinte *nem az a fontos, ami, hanem, ahogyan történik*. Nem, ami a szereplő személyek között, hanem ami bennük végbemegy, ahogyan egymással küzdenek. Ez: a dráma, és ez: egészen az ő műve. Egyébként kilenc drámája közül ez. az egy nem eredeti, mihez hasonlót kevés drámairó mondhat el magáról, Gúnyos megjegyzést tesz a tantième-ekre, amiket a darabért kapott — azaz semmit, gúnyos megjegyzést tesz Diósyra s a többi kritikusra is, ezzel fejezve be sorait: «Diadal! Az erény győz! *Hugo* Károly elhagyta a színteret, szegény *Czakó* el a világot, de megmaradt a mindenható *Szigtiget*i, szegény hazám *Shakespearejéül*.» (*Czakó Zsigmond* 1847. december 14. a Pesti Hírlap szerkesztőségében föbe lőtte magát.) A kiváló francia kritikus, Jules Janin, aki egyébként nagyon dicsérően nyilatkozott *Hugo Brutus és Lukrécia* című tragédiájáról s a Pónsardénál különbnek vélte — személyét «insupportable»-nak tartotta: «il a la manie des grands». A hatvanas években már valóban állépte az örültség határát s a hetvenes években nagyzási hóbortja, mely több irányba kiterjedt (drámairó, elméleti tudós, kantomimikus, Adonis, operai énekes), íj. gr. Bethlen Miklós kortárs tanúsága szerint már csak szánalmat keltett. Újszerű drámái előadásáról Gyulai Pál is megemlékezett.

E cikk, 's ennek visszhangjai most már mindent végképen elrontottak, mit a' röpirat ügyében tenni kívántam.

Én magamat nem tartom előitéletesnek tekintetes ur! de most már csakugyan arra kell fakadnom, mit egy kikeresztelkedett orvos fia mondott tulajdon apjának, hogy *denique csak zsidó a' zsidó!* Ez meggyőződésemmé vált. E faj magát soha semmiféle alakban meg nem tagadhatja. E' faj sajátosságainak íze, szaga, színe meglátszik és megérzik szellemének mindennemű nyilatkozásaiban, — meg még legnagyobb gondolatain is. Én részemről soha sem igénytettem tőle még csak köszönetet sem azon irtóztató fáradalmaimért, s' álmatlanu lvirasztott éjjeleimért, mennyibe nekem az ő műveinek átdolgozása, szinpadra hozatala stb. stb. került; sőt valóságos számártürellemmel viseltetém kiállhatatlan egyénisége iránt; hanem azon gőg, mellyel hazáját e' cikkében lenézi, a' dühös guny, mellyel azt hálátlannak vádolja valódi ok és jog nélkül: ez már minden türelmet meghalad; s' én ezen egyéniség iránt, ha nem tudom milly óriás szellem volna, sem tudok többé egyebet érezni megvetésnél. Egyébiránt bocsánatot kérek ezen igaz és őszinte expectoratioért; az bátorított erre, mert tudom mennyit tön a' tekintetes ur ezen szánakozásra méltó emberért, ki azon az uton van, melly bizonyosan örüléshez vezet. Magamat ajánlván maradok a tek. alispán ur

Pest, jan. 5. 1848.

alázatos szolgálja
Egressy G. Gábor.

Közli: R. HOFFMANN MÁRIA.

KAZINCZY GÁBOR LEVELEI LÉVAY JÓZSEFHEZ.

(Első közlemény.)

Lévay József 1912. július 8-án Kazinczy Gábornak hozzá intézett 44 levelét elküldte Sárospatakra, Radácsy Györgyhöz, a főiskola nagyevű fanárához, a következő levél kíséretében:

Nagytiszteletű Tanár Ur!

Engedje meg, hogy Nagytiszteletű úr czimére küldöm Kazinczy Gábor hozzám írott leveleit azon kéréssel, hogy méltóztassék azokat a collegiumban illető helyére elhelyeztetni.

Tompa leveleit a rimaszombati muzeumnak küldtem. Ezeknek legillőbb, legalkalmasabb helyét gondoltam a sárospataki collegiumban. Egy kis bevezetést vagy magyarázó megemlékezést is irtam a levelekhez. Ezt is kérem a levelekkel együtt tartatni. Valamikor régen, gondolom, Abafi és Csanádi is elkérték ezeket tőlem betekintés vagy felhasználás végett. Hogy felhasználták, vagy kinyomatattak volna belőle valamit, arról nincs tudomásom. E dologra vonatkozik a Csanády három levele

Őszinte szíves üdvözléttel

Miskolcz, 1912 július 8.

igaz tisztelő híve
Lévay József